

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/83477,Pozaryski-Mieczyslaw.html>
2022-10-03, 16:33

Pożaryski Mieczysław

POŻARYSKI Mieczysław (1 X 1875, Warszawa – 22 IV 1945, Grodzisk Mazowiecki), elektryk, elektrotechnik, wszechstronny uczonek, organizator polskiego szkolnictwa elektrotechnicznego, pionier ruchu stowarzyszeniowego. Syn Władysława z rodziny szlacheckiej, zesłanego po powstaniu styczniowym na Syberię (Tomsk), który po powrocie był urzędnikiem bankowym w Warszawie, i Leokadii ze Smolaków.

P. kształcił się początkowo w domu rodzinnym, a następnie ukończył sześć klas rządowej szkoły realnej w Poniewieżu na Litwie. Po zdaniu matury w rosyjskiej szkole realnej w Warszawie (1892) ukończył studia na wydz. mechanicznym (w specjalności elektrotechnika) w Instytucie Technologicznym w Petersburgu (1897) i na wydz. elektrycznym Technische Hochschule w Darmstadt (1899). Po powrocie do Warszawy rozpoczął pracę jako inżynier elektryk na wydz. mechanicznym w Tow. Akcyjnym Drogi Żelaznej Warszawsko-Wiedeńskiej, wykładał także elektrotechnikę i fizykę oraz prowadził pracownię elektrotechniczną w Szkole Mechaniczno-Technicznej założonej przez H. Wawelberga i S. Rotwanda. Jako jeden z nielicznych polskich wykładowców od 1902 był zatrudniony na stanowisku st. asystenta w Warszawskim Instytucie Politechnicznym. Wykładał także na kursach organizowanych przez Tow. Kursów Naukowych (późniejszą Wolną Wszechnicę Polską).

Równocześnie aktywnie zaangażował się w działalność na rzecz integracji środowiska inżynierów elektryków polskich. Wstąpił do Stow. Techników i zaczął działać w Delegacji Elektrotechnicznej (1899), pełniąc funkcję sekretarza (1901–04) przy warszawskim oddz. Tow. Popierania Rosyjskiego Przemysłu i Handlu – jedynej organizacji pozwalającej na legalną działalność polskich inżynierów w

zaborze rosyjskim – i udzielał się w Komisji Słowniczej, która ustaliła podstawowe polskie terminy elektrotechniczne, takie m.in. jak: „elektrownia”, „prądnicą”, „amperomierz”. Po przekształceniu Delegacji w Koło Elektrotechników kierował jego pracą jako członek zarządu i przewodniczący (1912–15). W pierwszym okresie działalność Koła prowadzona była w komisjach: naukowej, przemysłowej, szkolnej, a potem statystycznej, mającej za zadanie zbieranie i publikowanie danych o rozwoju rodzimej elektrotechniki. Uczestniczył w piątym (Lwów, 1910) i szóstym (Kraków, 1912) Zjeździe Techników Polskich, wygłaszając na nich referaty na temat kształcenia polskich elektryków i propagował ideę integracji środowiska w jednej ogólnopolskiej organizacji. Wraz z inż. Ksawerym Gnoińskim uczestniczył w Kongresie Założycielskim Fédération Internationale des Ingénieurs-Conseils w Genewie (1913), po powrocie z którego założyli Koło Inżynierów Doradców i Rzeczoznawców przy Stow. Techników w Warszawie – reprezentowane na kolejnym kongresie FIDIC w Bernie (1914).

W czasie I wojny światowej został ewakuowany do Moskwy, gdzie pracował w fabryce branży elektrotechnicznej „Dynamo”, wykładał w polskim gimnazjum i uczestniczył w pracach Polskiego Koła Naukowego. Był także współorganizatorem zjazdu założycielskiego Stow. Techników Polaków w Rosji (6–12 X 1917 w Moskwie).

W 1918 powrócił do Warszawy i rozpoczął wykłady z radiotechniki na PW. W 1919, jako przewodniczący Komitetu Organizacyjnego Zjazdu Elektrotechników (w Warszawie 7–9 VI), doprowadził do powołania ogólnopolskiego Stow. Elektryków Polskich i został wybrany jego prezesem. Funkcję tę pełnił nieprzerwanie do 1928, nadając główne kierunki działań, a jako przewodniczący specjalistycznych komisji SEP, m.in. norm jasności, piorunochronów i teletechnicznej – inspirował wiele konkretnych, fachowych przedsięwzięć. Był współzałożycielem Polskiego Tow. Fizycznego (1919). Jednocześnie działał w Stow. Radiotechników Polskich, był ekspertem w Radzie Teletechnicznej przy ministrze Poczty i Telegrafów (1930/31), Sekcji Elektrotechnicznej przy Gł. Urzędzie Miar, Warszawskim Tow. Politechnicznym, Towarzystwie „Studium Technologiczne”, zajmującym się

budową nowych gmachów Technologii Chemicznej i Elektrotechniki PW, a także – Kole Mat.-Fizycznym i Stow. Techników Polskich w Warszawie oraz Polskim Tow. Przyrodników im. Kopernika we Lwowie. Przewodniczył też Sekcji Elektrotechnicznej Muzeum Techniki i Przemysłu w Warszawie.

W 1919 otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1920 – zwyczajnego elektrotechniki ogólnej. W tym też roku jako ochotnik wziął udział w wojnie polsko-bolszewickiej. W 1921 został współorganizatorem i pierwszym dziekanem wydz. elektrycznego PW; na funkcję tę wybierany był wielokrotnie – pełnił ją w latach 1921–25, 1934–36, 1937–39. Równocześnie prowadził wykłady w szkole Wawelberga i Rotwanda (od 1919 – Państwowej Wyższej Szkole Budowy Maszyn i Elektrotechniki im. swych założycieli), w SGGW oraz na wielu kursach fachowych. Był świetnym dydaktykiem, pedagogiem i wychowawcą. Pasjonował się kształceniem i doksztalcaniem młodych elektryków, co przysparzało mu ogromnej popularności wśród uczniów i studentów, których był nie tylko nauczycielem, ale i przyjacielem. Wykształcił i wychował wielu znakomitych polskich elektryków, takich m. in. jak późniejsi wybitni profesorowie – Stanisław Andrzejewski, J. Groszkowski, Janusz Lech Jakubowski czy S. Ryżko.

P. posiadał rzadko spotykany w tym czasie dorobek publikacyjny. Był autorem 25 książek bądź skryptów, co najmniej 73 artykułów oraz 32 recenzji. Publikował przede wszystkim w „Przeglądzie Elektrotechnicznym”, pierwszym polskim czasopiśmie tej specjalności (założonym w 1919 jako oficjalny organ SEP), którego był redaktorem naczelnym (1921–26). Wniósł również wkład w rozwój: „Wiadomości Elektrotechnicznych” (1933–39) – kierowanych do elektryków-praktyków, a także – serii wydawniczej *Biblioteka monterów i techników elektrycznych*. Wśród pionierskich publikacji P. wyróżnić należy m.in.: *Krótkie wskazówki z elektrotechniki dla techników* (1903), *Magnetyzm i elektryczność* (1909), *Podstawy naukowe elektrotechniki łącznie z zasadami pomiarów* (1915, 1927), *Maszyny elektryczne i prostowniki. Zarys budowy i działania* (1927), *Pomiary elektryczne w technice* (1928), *Teoria prądów sztybkosmiennych* (1931). Dużą popularnością cieszył się jego

- wielokrotnie wznawiany (Warszawa 1936, 1947. 1948, 1950 i Hanower 1946) poradnik dla praktyków pt. *Monter elektryk*. Poradnik ten stanowił jedno ze źródeł *Słownika języka polskiego* (wydawanego w 1958–68 pod red. Witolda Doroszewskiego). Był współautorem wydawnictw monograficznych: *Technik* (1908), *Podręcznik inżynierski* (1925–28) oraz *Słownictwo elektrotechniczne polskie* (1932) i *Definicje elektryczne* (1937), a także autorem wielu haseł elektrotechnicznych do encyklopedii *Świat i życie* (1936) oraz wydawanej od 1890 do 1914 *Wielkiej Encyklopedii Powszechnej Ilustrowanej*.

P. uczestniczył w pracach komitetów organizacyjnych – Polskiego Komitetu Energetycznego (1923) i Inst. Radiotechnicznego (1928). W 1925 przyznano mu, jako pierwszemu, godność członka honorowego SEP, a w 1933 – członka honorowego Stow. Elektryków Czechosłowackich. Podczas okupacji niemieckiej kierował wydz. elektrycznym Państwowej Wyższej Szkoły Technicznej i wykładał w Państwowej Szkole Elektrycznej II stopnia w Warszawie oraz brał udział w tajnym nauczaniu. Zainicjował też prace nad encyklopedią elektrotechniki, która ukazała się w 1947 (pod red. R. Podoskiego) jako *Podręcznik inżyniera elektryka*. Po powstaniu warszawskim (1944) zamieszkał w Grodzisku Mazowieckim. Pragnąc doprowadzić do szybkiego rozpoczęcia zajęć na wydz. elektrycznym PW 12 IV 1945 zwołał posiedzenie Rady Wydziału, której kadencję przerwała wojna. Na drugim, 22 IV, już się nie pojawił. Pochowany początkowo w Grodzisku Maz. po kilku latach ekshumowany spoczął na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie.

Z małżeństwa zawartego z Wandą Marią z Grzegorzewskich, przyrodniczką i działaczką oświatową, miał czworo dzieci, z których najmłodszym był Władysław, profesor geologii i członek rzeczywisty PAN.

P. był wielokrotnie odznaczany, m.in. Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski. Jego imię nadano Technikum Elektrotechnicznemu w Żychlinie (1961) i ulicy w Warszawie-Międzylesiu, przy której znajduje się Instytut Elektrotechniki. Tablice pamiątkowe mu poświęcone są umieszczone w Gmachu Elektrotechniki PW i w Instytucie w

Międzylesiu. W stulecie urodzin P. SEP ustanowiło pamiątkowy medal jego imienia, a od 1975 – organizuje coroczny konkurs imienia P. na najlepsze artykuły publikowane w czasopismach SEP. Na stulecie SEP, w VI 2019 odsłonięto pomnik – ławeczkę P. (autorstwa prof. Mariana Molendy) koło wydz. elektrycznego PW.

PSB (J. Kubiowski); SBTP (J. Kubiowski, A. Jakubowska); SPPT (J. Kubiowski); Łoza.

„Przegląd Elektrotechniczny” 1924, nr 15, s. 226; *Historia SEP 1919–1959*, red. J. Płaskowski, Warszawa 1959; W. Smoluchowski, *Wkład elektrotechniki polskiej do nauki światowej*, „Wiadomości Elektrotechniczne” 1973, nr 1, s. 2–4; J. Kubiowski: *W stulecie urodzin prof. M. Pożaryskiego*, [w:] „Wiadomości Elektrotechniczne” 1975, nr 19, s. 409–410; *Encyklopedia Warszawy 1975*; *Historia elektryki polskiej*, Warszawa 1976; *Politechnika Warszawska. Zarys Historii Wydziału Elektrycznego 1921–1981*, Warszawa 1983; E. Dudzińska: *Mieczysław Pożaryski (1875–1945)*, [w:] *Sylwetki Profesorów Politechniki Warszawskiej, Prace Historyczne Biblioteki Głównej Politechniki Warszawskiej*, nr 27, Warszawa 1985; *Historia SEP 1919–1999*, Warszawa 1999; J. Piłatowicz: *Profesorowie Politechniki Warszawskiej w dwudziestoleciu międzywojennym*, Warszawa 1999; tenże: *Ruch stowarzyszeniowy inżynierów i techników polskich do 1939 r.*, [w:] *Słownik polskich stowarzyszeń technicznych i naukowo-technicznych do 1939*, t. II, Warszawa 2005; J. Hickiewicz, P. Sadłowski: *Mieczysław Pożaryski (1875–1945), pierwszy prezes Stowarzyszenia Elektryków Polskich*, „*Analecta Studia i Materiały z Dziejów Nauki*”, 2014, nr 1, s. 183–194.

Piotr Szymczak